

Nieuwsbrief - EHRC Updates 2025-1

Nummer 1, 2025

Redactie: J.H. Gerards, H. Morre, J. Krommendijk, S. Lambrecht, P. Ölçer, B. Aarrass, L.E. Burgers, P. Cannoot, L.R. Glas, C. Mak, D.A.G. van Toor en C. Van de Graaf.

INHOUDSOPGAVE

Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2025:0109JUD002176622 09-01-2025

Cavca t. Moldavië, EHRM 9 januari 2025, nr. 21766/22

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2025:0107JUD004626422 07-01-2025

UAB Profarma en UAB Bona Diagnosis t. Litouwen, EHRM 7 januari 2024, nrs. 46264/22 en 50184/22

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2025:0107JUD001873718 07-01-2025

F.D. en H.C. t. Portugal, EHRM 7 januari 2025, nr. 18737/18

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2025:0107JUD000184721 07-01-2025

Alexandru Patrascu t. Roemenië, EHRM 7 januari 2025, nr. 1847/21

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2025:0107JUD001578321 07-01-2025

A.R.E. t. Griekenland, EHRM 7 januari 2025, nr. 15783/21

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2024:1219JUD002774622 19-12-2024

X e.a. t. Slovenië, EHRM 19 december 2024, nrs. 27746/22 en 28291/22

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2024:1219JUD002955017 19-12-2024

Grande Oriente d'Italia t. Italië, EHRM 19 december 2024, nr. 29550/17

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2024:1219JUD004728416 19-12-2024

Episcopo en Bassani t. Italië, EHRM 19 december 2024, nrs. 47284/16 en 84604/17

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2024:1219JUD000270520 19-12-2024

Beley t. Oekraïne, EHRM 19 december 2024, nr. 2705/20

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

[ECLI:CE:ECHR:2024:1217JUD003267818](#) 17-12-2024

Side by Side International Film Festival e.a. t. Rusland, EHRM 17 december 2024, nrs. 32678/18 en 2 andere

[Europees Hof voor de Rechten van de Mens,](#)

[ECLI:CE:ECHR:2024:1217JUD005297719](#) 17-12-2024

Hellgren t. Finland, EHRM 17 december 2024, nr. 52977/19

[Europees Hof voor de Rechten van de Mens,](#)

[ECLI:CE:ECHR:2024:1203DEC001506721](#) 03-12-2024

G.R.J. t. Griekenland, EHRM 3 december 2024 (ontv.besl.), nr. 15067/21

Hof van Justitie van de Europese Unie

[Hof van Justitie van de Europese Unie, ECLI:EU:C:2025:2](#) 09-01-2025

Mousse, HvJ EU 9 januari 2025, zaak C-394/23

[Hof van Justitie van de Europese Unie, ECLI:EU:C:2024:1036](#) 19-12-2024

Tudmur, HvJ EU 19 december 2024, gev. zaken C|185/24 en C|189/24

[Hof van Justitie van de Europese Unie, ECLI:EU:C:2024:1050](#) 19-11-2024

Loredas, HvJ EU 19 december 2024, zaak C-531/23

Annotatie

[Commissie t. Tsjechië \(HvJ EU, C-808/21\) – Artikel 22 VWEU en het recht op partijlidmaatschap](#)

L.S.A. Trapman

Annotatie

[Allouche t. Frankrijk \(EHRM, 81249/17\) – Van schaduw naar licht: belang van onthullen én erkennen discriminatoir motief bij haatmisdrijven](#)

J. Van Laer

RECHTSPRAAK

A.R.E. t. Griekenland, EHRM 7 januari 2025, nr. 15783/21

Klaagster is in Turkije veroordeeld tot een gevangenisstraf wegens betrokkenheid bij de illegale organisatie FETÖ/PDY. Zij is daarop naar Griekenland gevlucht, alwaar ze is aangehouden en enkele uren is vastgehouden. Ze diende een asielverzoek in, maar is kort daarna naar eigen zeggen per vrachtwagen naar de Evros vervoerd en per opblaasboot terug naar Turkije overgezet. Klaagster stelt dat zij het slachtoffer is geworden van een pushbackoperatie door de Griekse autoriteiten. Het Hof oordeelde dat Griekenland klaagster had uitgezet zonder een beoordeling van het risico op schade bij terugkeer naar Turkije. De rechters erkennen ook dat Griekenland klaagster onrechtmatig had vastgehouden voorafgaand aan de pushback. Er werd ook vastgesteld dat het Griekse rechtssysteem geen effectieve rechtsmiddelen bood om haar klachten naar voren te brengen.

Klaagster is in Turkije in 2019 veroordeeld tot een gevangenisstraf wegens betrokkenheid bij de illegale organisatie FETÖ/PDY. Daarop is zij naar Griekenland gevlucht via de route over de Evros. Zij is daar aangehouden en meegenomen naar een grenspost, waar ze enkele uren is vastgehouden en waar ze een asielverzoek indiende. Volgens klaagster is ze vervolgens overgebracht naar een politiebureau waar haar persoonlijke eigendommen werden afgenomen. Daarna werd ze met een vrachtwagen naar de Evros vervoerd, waar ze met een opblaasboot werd overgezet, terug naar Turkije. Daar is klaagster aangehouden en alsnog naar de gevangenis gebracht.

Klaagster heeft voor het EHRM gesteld dat zij het slachtoffer is geworden van een pushbackoperatie door de Griekse autoriteiten, waarbij is gehandeld in strijd met verschillende EVRM-bepalingen. De Griekse regering heeft ontkend dat van een pushbackoperatie sprake is geweest, en zeker dat er een systematische praktijk van pushbacks bestaat. Het Hof stelt op basis van talrijke internationale rapporten echter vast dat er wel

degelijk een systematische praktijk bestaat die correspondeert met wat klaagster heeft beschreven. Dit is bovendien bevestigd door internationale organisaties, in het bijzonder de Raad van Europa en de VN. De regering heeft het in die rapporten gevestigde vermoeden niet voldoende weerlegd.

Klaagster heeft voldoende gegevens aangevoerd waaruit het vermoeden kan worden afgeleid dat ook zij is onderworpen aan een pushbackoperatie. Ook dit vermoeden hebben de autoriteiten niet voldoende weerlegd.

Het Hof overweegt verder dat bij de Griekse autoriteiten bekend kon zijn dat politieke tegenstanders van het Turkse regime die betrokken waren bij de coup poging in 2016 grote risico's liepen om aan een met art. 3 EVRM strijdige behandeling te worden onderworpen. Griekenland had dan ook de verantwoordelijkheid gehad om het asielverzoek van klaagster serieus te onderzoeken. Door dit niet te doen en klaagster zonder enige vorm van procedure terug te sturen naar Turkije, heeft Griekenland zijn verplichtingen onder art. 3 en 13 EVRM geschonden.

Duidelijk is verder dat bij de meeste pushbackoperaties in ieder geval voor korte duur sprake is van gedwongen verdwijning en detentie. Het Hof ziet geen reden om aan te nemen dat klaagster niet voorafgaand aan de pushbackoperatie tijdelijk is vastgehouden. Daarvoor bestaat geen enkele wettelijke grondslag, zodat is gehandeld in strijd met art. 5 EVRM.

Tot slot overweegt het EHRM dat niet is gebleken dat klaagster tijdens de overtocht over de Evros een risico heeft gelopen voor haar leven. Weliswaar zal zij daarbij de nodige stress hebben ondervonden, maar het Hof ziet geen reden om aan te nemen dat daardoor art. 3 EVRM is geraakt. Wel heeft klaagster geen effectieve mogelijkheid gehad om deze klachten in rechte effectief naar voren te brengen, zodat art. 13 EVRM is geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 07-01-2025

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2025:0107JUD001578321

Zaaknummer: 15783/21

Wetsartikelen: EVRM art. 2, EVRM art. 3, EVRM art. 5 en EVRM art. 13

RECHTSPRAAK

Alexandru Patrascu t. Roemenië, EHRM 7 januari 2025, nr. 1847/21

Patrascu heeft een blog en Facebookpagina waarop hij commentaren over opera plaatst. Zijn verslaggeving daarop van een schandaal bij de Nationale Opera van Roemenië leidt tot een groot aantal commentaren, die zeer denigrerend en beledigend zijn voor een sopraan en de dirigent. Die procederen met succes tegen Patrascu omdat hij de posts niet heeft verwijderd. Het EHRM oordeelt dat de rechterlijke uitspraak in strijd is met de uitingsvrijheid van art. 10 EVRM omdat de toerekening van de commentaren aan Patrascu onvoorzienbaar was en de rechter geen volwaardige beoordeling van alle opmerkingen heeft gegeven.

Klager is een groot liefhebber van opera en klassieke muziek. Hij publiceert daarover regelmatig artikelen en commentaren op Facebook en zijn blog, maar ook in nationale en internationale tijdschriften. In 2016 gaf hij uitgebreid commentaar op een schandaal bij de Nationale Opera, waarbij een aantal stafleden had opgeroepen dat buitenlandse collega's zouden moeten vertrekken, waaronder sopraan I.I. en dirigent T.S. Klagers posts op facebook en zijn blog leverden veel negatieve reacties over beiden op, reden waarom I.I. en T.S. klager via de civiele rechter wilden bevelen om alle beledigende en smadelijke reacties te verwijderen. De rechtbank wees de vordering toe en oordeelde dat de reacties hun basis vonden in de posts van klager zelf. Volgens de rechter had klager moeten handelen toen I.I. en T.S. zijn aandacht vestigden op hun beledigende en smadelijke karakter. Hij werd dan ook veroordeeld tot betaling van een schadevergoeding aan klagers.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat deze rechterlijke beoordeling zijn vrijheid van meningsuiting (art. 10 EVRM) heeft geschonden. Het Hof stelt vast dat de nationale rechter heeft geoordeeld dat van alle gewraakte reacties er vier onrechtmatige uitingen bevatten. De nationale rechter heeft echter niet alle opmerkingen individueel beoordeeld in het licht van de

EHRM-rechtspraak en heeft er vooral een aantal algemene overwegingen aan gewijd. In die overwegingen heeft de nationale rechter het problematische karakter van een deel van de uitingen gebagatelliseerd. Ook heeft hij geen volwaardige belangenafweging uitgevoerd.

Het Hof gaat verder in op de vraag of klager op basis van de geldende wetgeving had kunnen weten dat hij civielrechtelijk aansprakelijk kon worden gehouden voor de uitingen van derden in reactie op zijn publicaties. Het Hof overweegt daarbij dat de nationale rechters gedetailleerde nieuwe criteria hebben ontwikkeld. Op dat moment vormden die bepaald geen onderdeel van vaste rechtspraak. De wetgeving als zodanig vormde op dat moment dan ook geen voldoende duidelijke en voorspelbare grondslag waarop klager zijn gedrag had kunnen en moeten afstemmen. Dit betekent dat ook op grond van het ontbreken van een voorzienbare wettelijke grondslag art. 10 EVRM is geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 07-01-2025

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2025:0107JUD000184721

Zaaknummer: 1847/21

Wetsartikelen: EVRM art. 10

RECHTSPRAAK

Beley t. Oekraïne, EHRM 19 december 2024, nr. 2705/20

Beley is in 2008 slachtoffer geworden van foltering. Het EHRM heeft in 2019 geoordeeld dat daar destijds onvoldoende onderzoek naar is gedaan. Naar aanleiding van deze uitspraak wordt alsnog een onderzoek ingesteld, maar Beley vindt dat dit nog steeds onvoldoende effectief is. Het EHRM beschouwt dit als een nieuwe klacht en gaat na of het onderzoek nu wel aan de art. 3-eisen voldeed. Weliswaar acht het begrijpelijk dat bepaalde onderzoekshandelingen zijn belemmerd door de Russische inval in Oekraïne, maar de autoriteiten hadden toch meer kunnen doen en hadden Beley ook meer in het onderzoek kunnen betrekken. Schending art. 3 EVRM.

Het EHRM heeft in 2019 een schending vastgesteld van art. 3 EVRM jegens klager, omdat hij in 2008 slachtoffer was geworden van foltering tijdens een onregelmatige detentie. In het bijzonder had het Hof geoordeeld dat geen effectief onderzoek plaatsgevonden. Naar aanleiding van deze uitspraak heeft klager verzoeken ingediend bij de nationale autoriteiten om de zaak alsnog te onderzoeken, maar op deze verzoeken is niet gereageerd. Er hebben daarna ook wel onderzoekshandelingen plaatsgevonden, maar volgens klager is hij daarbij onvoldoende betrokken geweest.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat sprake is van een voortdurende schending van art. 3 en 13 EVRM doordat nog steeds geen afdoende onderzoek is uitgevoerd. Het gaat hier volgens het EHRM om een nieuwe klacht, omdat deze de periode betreft nadat de eerste uitspraak is gedaan. Het Hof stelt verder vast dat klager in 2019 niet op de hoogte is gesteld van onderzoekshandelingen waartoe de autoriteiten zelf hadden besloten. Hij heeft ook geen formele reactie gekregen op zijn eigen verzoeken om onderzoek in te stellen en is niet als slachtoffer betrokken geweest in het onderzoek. Pas in 2021 is hij voor de eerste keer gehoord. Gebleken is verder niet van andere onderzoekshandelingen. Dit is tot op zekere hoogte begrijpelijk omdat voor het onderzoek relevante delen Oekraïne bezet werden door Rusland en het daardoor moeilijk was om daders te identificeren in die gebieden. Die ingewikkeldheid

bestaat ook nu nog. Toch hadden de autoriteiten volgens het Hof wel andere onderzoekshandelingen kunnen verrichten, zoals het verzamelen van bepaalde documenten en het contacteren van personen die in de niet-bezette gebieden verbleven. Daarmee is volgens het Hof gebleken dat de onderzoeksinspanningen niet afdoende zijn geweest, in strijd met art. 3 EVRM.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 19-12-2024

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2024:1219JUD000270520

Zaaknummer: 2705/20

Wetsartikelen: EVRM art. 3 en EVRM art. 46

RECHTSPRAAK

Cavca t. Moldavië, EHRM 9 januari 2025, nr. 21766/22

In 2019 initieerde de Moldavisch anticorruptie-eenheid een onderzoek naar de professionele integriteit van medewerkers van de milieu-inspectie. Daarbij werden onder meer undercoveragenten ingezet om te zien hoe corruptiegevoelig medewerkers waren. Cavca liet zich door zo'n undercoveragent verleiden tot het aannemen van steekpenningen en is daarop na een tuchtprocedure ontslagen. Het EHRM overweegt dat dit type onderzoeken effectief kan zijn bij corruptiebestrijding en acht het inzetten van undercoveragenten in beginsel toelaatbaar. Wel zijn sommige strafrechtelijke waarborgen tegen uitlokking van overeenkomstige toepassing. Nu in dit geval onvoldoende is onderzocht of van onrechtmatige uitlokking sprake was, is art. 6 lid 1 EVRM geschonden.

In 2019 initieerde de nationale anticorruptie-eenheid van Moldavië een procedure om de professionele integriteit van medewerkers van de milieu-inspectie te toetsen. Daarbij zouden onder meer random tests worden uitgevoerd om te zien hoe corruptiegevoelig mensen waren. In 2019 belde in dit verband een undercover-agent (S.) klager in verband met het onrechtmatig vellen van een boom met een kettingzaag. S. suggereerde bij klager dat de zaak misschien kon worden afgedaan zonder officiële procedure en bood hem daarbij steekpenningen aan. Aanvankelijk hield klager dit af, maar toen eenmaal bleek dat S. hem de kettingzaag aanbood en dat klager die graag wilde hebben, ging klager mee in het aanbod van S. De rechter die toestemming had gegeven voor het integriteitsonderzoek concludeerde dat verschillende medewerkers niet voor de test waren geslaagd. Naar aanleiding hiervan werd een tuchtrechtelijke procedure ingeleid tegen klager en werd hij ontslagen.

Klager heeft voor het EHRM gesteld dat sprake is geweest van uitlokking en dat de procedure tegen hem daardoor oneerlijk is geweest, in strijd met art. 6 EVRM. Het Hof overweegt dat in dit geval klager niet strafrechtelijk is vervolgd, maar aan een tuchtprocedure is onderworpen

die geen uitgesproken punitieve elementen kende. Wel had de procedure duidelijk betrekking op klagers rechtspositie, zodat de civiele component van art. 6 lid 1 EVRM wel van toepassing is.

Het Hof stelt in zijn inhoudelijke beoordeling voorop dat het bestrijden van corruptie van bijzonder groot belang is, zeker nu corruptie in veel landen een zeer groot probleem is geworden. Het uitvoeren van integriteitsonderzoeken is bij de bestrijding daarvan een waardevol middel. Het gebruik van bijzondere onderzoeksmethoden zoals het inzetten van undercoveragenten is daarbij geoorloofd, net als het opzetten van een onderzoek waarbij iemands verplichting om zich aan de integriteitsregels te houden bewust wordt getoetst. Wel kunnen de waarborgen die het EHRM in verband met uitlokking in strafzaken heeft geformuleerd, ook bij dit soort onderzoeken relevant zijn. Wel moeten die waarborgen dan iets worden aangepast aan de specifieke context van integriteitsonderzoeken. Zo overweegt het Hof dat inzet van undercoveragenten en zo'n onderzoek eigenlijk alleen aanvaardbaar zijn als er aanwijzingen zijn dat in een bepaald onderdeel van de overheid corruptie voorkomt.

In het onderhavige geval heeft de rechter zijn oordeel over de aanvaardbaarheid van het handelen van de undercoveragent niet goed gemotiveerd. Klager is in dit verband ten onrechte ook niet gehoord en had maar beperkte rechtsbescherming, nu rechters zich in zijn procedure niet konden buigen over de vraag of mogelijk sprake was geweest van uitlokking. Dit betekent dat art. 6 lid 1 EVRM is geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 09-01-2025

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2025:0109JUD002176622

Zaaknummer: 21766/22

Wetsartikelen: EVRM art. 6 lid 1

RECHTSPRAAK

Episcopo en Bassani t. Italië, EHRM 19 december 2024, nrs. 47284/16 en 84604/17

Twee ondernemers zijn in eerste aanleg veroordeeld wegens fraude. In hoger beroep wordt de procedure beëindigd wegens verjaring. Wel wordt beslag gelegd op goederen van beide ondernemers ter hoogte van het uit crimineel handelen verkregen voordeel. Het EHRM acht de inbeslagname op zichzelf geen punitieve maatregel, zodat art. 7 EVRM hierop niet van toepassing is. Wel leidt het opleggen van deze maatregel tot een schending van de onschuldpresumptie. Ook is het eigendomsrecht geschonden nu de rechtspraak over het kunnen opleggen van de maatregel inconsistent en onvoorspelbaar was. Dit laatste levert echter geen schending op van art. 6 lid 1 EVRM.

Eerste klager was directeur en aandeelhouder van een onderneming. Op enig moment is hij in eerste aanleg veroordeeld wegens fraude: hij had vervalste informatie en documenten gebruikt om op die manier subsidie te krijgen voor het bouwen van een hotel. Tweede klager, directeur en enig aandeelhouder van een andere onderneming, is eveneens in eerste aanleg veroordeeld wegens deelname aan een criminele organisatie en het uitvaardigen van valse belastingverklaringen. In hoger beroep zijn beide procedures beëindigd wegens verjaring. Wel oordeelden de nationale rechters dat bezittingen van beide klagers in beslag genomen moesten worden omdat die verworven waren uit de opbrengsten van de feiten waarvoor zij waren veroordeeld. In het geval van eerste klager ging het om het hotel, met een waarde van bijna 845.000 euro, terwijl het in het geval van tweede klager ging om goederen met een waarde van ruim 32.000 euro.

Voor het EHRM hebben beide klagers met een beroep op art. 7 EVRM gesteld dat onvoldoende voorzienbaar was dat de opbrengsten van een inmiddels verjaard vergrijp alsnog in beslag konden worden genomen. Het Hof wijst erop dat in beide gevallen de maatregel tot inbeslagname geen punitief doel had. Eerder was de maatregel bedoeld om te voorkomen dat

klagers konden profiteren van de begane misdrijven. Het gaat daarbij om een maatregel die eerder verwant is aan civielrechtelijke maatregelen over ongerechtvaardigde verrijking dan om een strafrechtelijke sanctie. De ernst van het vergrijp is ook niet relevant voor de waarde van de in beslag te nemen goederen; daarvoor is alleen van belang hoe groot de behaalde voordelen uit crimineel handelen precies waren. Een en ander betekent dat art. 7 EVRM in dit geval niet van toepassing was.

Eerste klager heeft in de tweede plaats gesteld dat de rechtspraak van het Italiaanse cassatiehof over de mogelijkheid van inbeslagname inconsistent is, en daarmee in strijd is met art. 6 lid 1 EVRM. Dat sprake was van uiteenlopende rechtspraaklijnen staat tussen partijen vast. Nu dit voor een periode van zes jaar het geval was, terwijl het ging om materie met een aanzienlijke impact op een groot aantal mensen, beschouwt het Hof dit als diepgaande en langdurige verschillen ('profound and long-standing differences'). Om dit op te lossen was wel een procedure voor het plenaire cassatiehof beschikbaar, die in dit geval ook inderdaad heeft geleid tot verduidelijking van de situatie. Daardoor is art. 6 lid 1 EVRM niet geschonden.

Een derde klacht heeft betrekking op de onschuldpresumptie, die volgens eerste klager is geschonden doordat goederen in beslag zijn genomen terwijl hun procedure in hoger beroep verjaard was geraakt. Voor inbeslagname is naar Italiaans recht een vereiste dat een veroordeling is uitgesproken. Daarbij is het voldoende dat die veroordeling in eerste aanleg is uitgesproken. In het onderhavige geval heeft de rechter in hoger beroep de inbeslagname expliciet gebaseerd op de bevinding van schuld in eerste aanleg. Daardoor moet worden aangenomen dat de nationale rechters klagers strafrechtelijk verantwoordelijk achtten. Het Hof heeft eerder bovendien al uitgesproken dat een situatie als de onderhavige – ook als art. 7 EVRM daarop niet van toepassing is – kan leiden tot een schending van art. 6 lid 2 EVRM. Van zo'n schending is ook in het dit geval sprake (vijf stemmen tegen twee).

In de laatste plaats heeft tweede klager gesteld dat zijn eigendomsrecht (art. 1 EP EVRM) is geschonden door de inbeslagname. Het Hof heeft ten aanzien van de wettelijke grondslag voor de inbeslagname al vastgesteld dat daarover in de relevante periode inconsistente rechtspraak bestond. Op het moment waarop werd uitgesproken dat klagers goederen in beslag moesten worden genomen, gold als rechtspraakregel net dat de confiscatiemaatregel in deze situatie niet kon worden opgelegd. Gelet daarop was deze maatregel niet voorzienbaar en daarmee in strijd met art. 1 EP EVRM (vijf stemmen tegen twee).

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 19-12-2024

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2024:1219JUDoo4728416

Zaaknummer: 47284/16 en 84604/17

Wetsartikelen: EVRM art. 6 lid 1, EVRM art. 6 lid 2, EVRM art. 7 en EVRM art. 1 EP

RECHTSPRAAK

F.D. en H.C. t. Portugal, EHRM 7 januari 2025, nr. 18737/18

Na de scheiding van F.D. en zijn partner is het gezag over hun zoon, H.C., toegewezen aan de – in Frankrijk woonachtige – moeder. Omdat zij ging samenwonen met een nieuwe partner, O., die volgens F.D. gewelddadig was, nam F.D. zijn zoon mee naar Portugal. O. procedeerde wegens kinderontvoering en werd in het gelijk gesteld, waarna H.C. via dwangmaatregelen is teruggebracht naar Frankrijk. Het EHRM wijst op grote onzorgvuldigheden in de procedure, met name het ontbreken van rechterlijke toetsing en horen van H.C. en F.D. en het inzetten van een dwangmaatregel jegens een zevenjarig kind. Art. 8 EVRM is dan ook geschonden.

Klagers zijn een vader en zijn zoon. Na hun scheiding van de moeder is het gezag aan haar toegekend en heeft de zoon ook zijn woonplaats bij zijn moeder in Frankrijk. Eerste klager heeft wel omgangsrecht toegekend gekregen. Eerste klager heeft verschillende keren geprobeerd via de rechter het gezag te verkrijgen omdat hij zag dat de nieuwe partner van de moeder gewelddadig was jegens zijn zoon. In 2017 ontvoerde klager zijn zoon naar Portugal, waartegen de nieuwe partner met succes procedeerde, waarna de zoon is teruggebracht naar Frankrijk.

Eerste klager heeft gesteld dat de procedures over het gezag en de verblijfplaats van tweede klager in strijd zijn verlopen met art. 8 EVRM. Het Hof stelt vast dat er verschillende tekortkomingen waren in de manier waarop de Portugese autoriteiten met de kwestie zijn omgegaan. Weliswaar was er een legitiem doel van de uitspraak over de kinderontvoering, namelijk om de belangen van het kind en de nieuwe partner van de moeder te beschermen, maar de procedure schoot tekort in zorgvuldigheid. Zo is de terugkeer van de zoon gelast zonder tussenkomst van een rechter, zijn klagers niet gehoord door een rechter, is het risico van geweld jegens de zoon niet onderzocht en is de terugkeerbeslissing genomen zonder dat de vader daarvan op de hoogte is gesteld. Daarbij zijn zowel de rechten van de vader als die van het kind genegeerd. Bovendien zijn dwangmaatregelen tegen de (toen zevenjarige) zoon

gehanteerd om hem terug te kunnen brengen naar Frankrijk, wat het Hof onwenselijk acht. Gelet op deze omstandigheden is gehandeld in strijd met art. 8 EVRM.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 07-01-2025

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2025:0107JUD001873718

Zaaknummer: 18737/18

Wetsartikelen: EVRM art. 8

RECHTSPRAAK

**G.R.J. t. Griekenland, EHRM 3 december 2024 (ontv.besl.),
nr. 15067/21**

Een Afghaanse vluchteling heeft geprobeerd vanuit Turkije per boot het Griekse eiland Samos te bereiken. Naar zijn zeggen is hij daar aangehouden en is hij gedwongen om met een andere boot terug te gaan naar Turkije. Het EHRM wijst erop dat dit relaas in overeenstemming is met een terugkerende modus operandi van de Griekse autoriteiten, die zich – zoals bevestigd door nationale en internationale rapporten – stelselmatig schuldig maken aan ongeoorloofde pushbackoperaties. In dit geval is echter geen prima facie bewijs geleverd dat de vluchteling daarvan daadwerkelijk het slachtoffer is geworden, zodat de klacht niet-ontvankelijk is ratione personae.

Klager is uit vrees voor vervolging door de Taliban gevlucht vanuit Afghanistan. Hij is via Iran naar Turkije gereisd en wilde vervolgens doorreizen naar Griekenland. Het bootje met asielzoekers werd echter in Samos tegengehouden en klager is gedwongen om de dag erna aan boord te gaan van een schip van de kustwacht dat vervolgens ronddobberde op de Egeïsche Zee, tot het werd onderschept door de Turkse kustwacht. Later is het klager alsnog gelukt om asiel aan te vragen en te verkrijgen in Griekenland, waar hij nu verblijft.

Klager heeft voor het EHRM gesteld dat de pushbackoperatie en het daaraan verbonden risico van kettingrefoulement naar Afghanistan in strijd zijn met art. 3 EVRM. Het Hof overweegt dat in Griekenland sprake is van een stelselmatige praktijk van pushbacks naar Turkije, zoals blijkt uit talrijke officiële rapporten en zoals ook is benadrukt door de Raad van Europa en de VN. Het relaas van klager stemt in grote lijnen overeen met de modus operandi zoals die naar voren komt uit deze rapporten. Onduidelijk is tegelijkertijd gebleven of klager ook daadwerkelijk aan zo'n pushbackoperatie is onderworpen. In het bijzonder is niet aangetoond dat klager op de gestelde data daadwerkelijk op Grieks grondgebied is geweest en vervolgens

is teruggebracht naar Turkije. Daardoor is geen prima facie bewijs geleverd van slachtofferschap van een pushbackoperatie. De zaak is daarmee niet-ontvankelijk ratione personae in de zin van art. 34 EVRM.

Noot van de redactie: deze beslissing moet worden gelezen in samenhang met de uitspraak in *A.R.E. t. Griekenland* (EHRM 7 januari 2025, nr. 15783/21, ECLI:CE:ECHR:2025:0107JUD001578321).

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 03-12-2024

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2024:1203DEC001506721

Zaaknummer: 15067/21

Wetsartikelen: EVRM art. 3 en EVRM art. 34

RECHTSPRAAK

**Grande Oriente d'Italia t. Italië, EHRM 19 december 2024,
nr. 29550/17**

Grande Oriente d'Italia is een vrijmetselaarsorganisatie. Een parlementaire onderzoekscommissie doet sinds 2013 onderzoek naar betrokkenheid van de maffia bij de vrijmetselarij. Omdat de vrijmetselaarsorganisatie niet vrijwillig ledengegevens wilde overhandigen aan de onderzoekscommissie, heeft deze een huiszoekingsbevel afgegeven. Bij de doorzoeking van de panden van de vrijmetselaarsorganisatie zijn duizenden documenten en bestanden in beslag genomen. Het EHRM oordeelt dat dit huiszoekingsbevel veel te ruim was geformuleerd, dat er onvoldoende concrete verdenkingen waren om inzet van dit middel te rechtvaardigen, en dat de verzamelde informatie onrechtmatig in de archieven van het parlement is opgeslagen. Dit levert strijd op met art. 8 EVRM.

De klagende organisatie is een vrijmetselaarsorganisatie die in 1805 is opgericht en die verschillende loges omvat. In 2013 is een parlementaire onderzoekscommissie ingesteld die onder meer tot doel had om na te gaan of er banden bestonden tussen de maffia en de vrijmetselarij. In verband hiermee heeft de parlementaire onderzoekscommissie de Grootmeester van de organisatie verzocht om een lijst te verschaffen met de namen van de leden, maar de Grootmeester heeft dat om redenen van vertrouwelijkheid geweigerd. In 2017 heeft de onderzoekscommissie opdracht gegeven tot een doorzoeking van de gebouwen van de organisatie met het doel om een ledenlijst te bemachtigen, specifiek voor de loges van Calabrië of Sicilië, net als een aantal andere gegevens die betrekking konden hebben op de leden van deze loges. Bij de doorzoeking werden grote hoeveelheden documenten en bestanden in beslag genomen. De organisatie heeft zonder succes geprobeerd te procederen over de rechtmatigheid van deze doorzoeking.

Voor het EHRM heeft de organisatie gesteld dat de doorzoeking van haar gebouwen en de

inbeslagname van de gegevens over haar leden in strijd is met art. 8 EVRM. Het Hof stelt voorop dat het huiszoekingsbevel zeer ruim was geformuleerd en betrekking had op een groot aantal gegevens. Dat heeft geleid tot de inbeslagname van een grote hoeveelheid informatie, waaronder vertrouwelijke informatie. De opdrachtgevende parlementaire onderzoekscommissie heeft in haar bevel ook niet gespecificeerd of de informatie nodig was om bepaalde verdenkingen te kunnen verifiëren of dat deze betrekking had op bepaalde verdachten of bewijsstukken. Er ontbrak daarmee het nodige bewijs van het bestaan van een redelijke verdenking van betrokkenheid bij het onderzoek.

Deze vergaande inbreuk is verder onvoldoende gecompenseerd door extra beschermende maatregelen tegen willekeur of misbruik van bevoegdheid. In het bijzonder had de organisatie geen eigen mogelijkheid om op te komen tegen het besluit van de parlementaire onderzoekscommissie om de informatie via een doorzoeking te verkrijgen. Het parlement heeft in dit verband namelijk exclusieve bevoegdheden om te bepalen welke maatregelen het zou moeten kunnen treffen. Dat de conclusie moet worden bereikt dat daarmee onvoldoende juridische waarborgen zijn getroffen rondom het gebruik van het onderhavige dwangmiddel, betekent overigens niet dat het Hof dit kan oplossen. Beslissingen hierover behoren in verband met de machtscheiding tot de vrijheid van de nationale autoriteiten.

Het Hof overweegt tot slot dat de in beslag genomen documenten ten onrechte nog in de parlementaire archieven zijn opgenomen, terwijl ze naar geldende nationale wetgeving en rechtspraak hadden moeten worden teruggegeven of vernietigd.

Dit betekent dat de huiszoeking en de inbeslagname in strijd zijn met art. 8 EVRM.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 19-12-2024

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2024:1219JUD002955017

Zaaknummer: 29550/17

Wetsartikelen: EVRM art. 8

RECHTSPRAAK

Hellgren t. Finland, EHRM 17 december 2024, nr. 52977/19

Een postbode is lid van een vakbond en neemt deel aan door de vakbond georganiseerde acties. Daarom weigert zij het opleidingsdeel van haar activiteiten uit te voeren; wel is zij bereid om nog post te bezorgen. Voor de actiedagen houdt het (staats)postbedrijf haar volledige salaris in. Het EHRM stelt voorop dat de staat als eigenaar van het postbedrijf aansprakelijk is voor de salarishouding. In vakbondskwesties komt de staat een zeer ruime margin of appreciation toe. Gebleken is niet dat de nationale rechter een kennelijk onredelijk oordeel heeft geveld over de salarishouding, zodat art. 11 EVRM niet is geschonden.

Klaagster werkte op basis van een privaatrechtelijk contract als postbode bij de Finse posterijen – een privaat gerund staatsbedrijf – en verzorgde ook bepaalde trainingen voor nieuwe medewerkers. Ze was lid van de vakbond voor de posterijen en logistiek, PAU. Toen de cao voor de posterijen afliep, kondigde de vakbond acties aan om de onderhandelingen over een nieuwe cao te bespoedigen. Daarbij werd onder meer besloten dat geen overuren meer zouden worden gemaakt en dat geen trainingen meer zouden worden gegeven aan extern ingehuurde krachten. Toen klagster in verband daarmee inderdaad weigerde de trainingen te verzorgen, werd haar salaris ingehouden, ook al was zij wel bereid haar taken bij het sorteren en bezorgen van de post uit te voeren. Een nationale civielrechtelijke procedure daartegen had voor haar niet het gewenste resultaat.

Bij het EHRM heeft klagster gesteld dat door het niet uitbetalen van haar salaris in verband met de vakbondsacties art. 11 EVRM is geschonden. Het EHRM stelt voorop dat het postbedrijf weliswaar naar privaatrecht opereerde, maar dat de staat wel enig eigenaar was van het bedrijf. Daardoor had de staat een zekere verantwoordelijkheid voor het opereren van het bedrijf, zodat de zaak ontvankelijk is *ratione personae*.

Het Hof overweegt verder dat het voor de aansprakelijkheid van de staat niet zoveel uitmaakt

of deze zaak wordt beoordeeld als betrekking hebbend op positieve of negatieve verplichtingen. Ook als ervan wordt uitgegaan dat het bedrijf primair privaatrechtelijk opereert en de staat niet kan worden geacht direct inbreuk te hebben gemaakt op klagsters grondrechten door de beloningsbeslissing, kan immers in ieder geval de staat aansprakelijk worden gehouden voor de manier waarop de rechter deze zaak heeft beoordeeld en daarbij het arbeidsrecht heeft geïnterpreteerd. Het Hof laat dan ook in het midden op welk type verplichtingen de zaak betrekking heeft.

De onderhavige zaak heeft volgens het Hof geen betrekking op het recht op collectieve actie als zodanig of de keuze van de vakbond voor het inzetten van bepaalde middelen om haar doelen te bereiken. In dit geval richtte klagsters beroep zich vooral op het feit dat zij helemaal geen salaris had ontvangen, al had zij zich bereid getoond een deel van haar werkzaamheden gewoon uit te voeren. De nationale rechter heeft geoordeeld dat naar nationaal recht de werkgever niet verplicht was om in dit soort gevallen minder zware consequenties te verbinden aan iemands deelname aan een collectieve actie. Het hooggerechtshof toonde zich over de toepassing van deze regel in het geval van klagster wel verdeeld. Dat doet er volgens het EHRM echter niet aan af dat de beslissing van de meerderheid geen blijk geeft van willekeur of kennelijke onredelijkheid. Het Hof acht verder niet relevant dat het postbedrijf in reactie op de acties een aantal tijdelijke krachten had ingehuurd, wat volgens klagster onwettig handelen opleverde. Dit punt deed niet ter zake voor het eigenlijke voorwerp van het geschil dat bij het hooggerechtshof voorlag.

Het EHRM wijst er verder op dat staten een zeer ruime margin of appreciation toekomt in dit soort kwesties. Het is van oordeel dat de nationale rechter daar niet buiten is getreden. Art. 11 EVRM is dan ook niet geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 17-12-2024

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2024:1217JUD005297719

Zaaknummer: 52977/19

Wetsartikelen: EVRM art. 11

RECHTSPRAAK

Loredas, HvJ EU 19 december 2024, zaak C-531/23

In Spanje moeten werkgevers een register bijhouden met aantallen gewerkte uren van werknemers, zodat eventueel overwerk en niet-opgenomen vakantiedagen kunnen worden uitbetaald bij beëindiging van het dienstverband. Op deze regel heeft de Spaanse wetgever een uitzondering gemaakt voor huishoudelijk personeel. Het HvJ EU wijst erop dat zo'n uitzondering de bescherming van het recht op beperking van de maximale arbeidsduur (art. 31 lid 2 Hv) dreigt uit te hollen. Bovendien is het denkbaar dat de uitzondering indirect discrimineert naar geslacht. Het is aan de nationale rechter om dit nader te bepalen.

HJ was sinds 2020 in dienst als huishoudster bij US en MU. In 2021 is zij ontslagen, waarna zij een procedure is gestart omdat ze van mening was dat het ontslag onrechtmatig was. Daarbij vorderde ze onder meer veroordeling tot betaling van gemaakte overuren en niet-opgenomen vakantiedagen. De rechter kon dit niet toewijzen omdat US en MU geen dagelijkse registers hadden bijgehouden van de door HJ verrichte arbeidstijd, een verplichting die volgens de nationale wetgeving niet geldt voor huishoudelijk personeel. De nationale rechter vraagt zich af of deze specifieke uitzondering voor huishoudelijk personeel verenigbaar is met het EU-recht.

Het HvJ EU stelt voorop dat het recht op beperking van de maximale arbeidsduur uitdrukkelijk is verankerd in art. 31 lid 2 Hv. De toepasselijke richtlijn 2003/88 moet in dit licht restrictief worden uitgelegd. Deze richtlijn vergt dat lidstaten de nodige maatregelen treffen om dit recht aan werknemers te garanderen, al hebben zij daarbij een zekere beoordelingsmarge. In het kader van die beoordelingsmarge kunnen zij rekening houden met het specifieke karakter van de betrokken branches, maar dit kan nooit zover gaan dat het in art. 31 lid 2 Hv vastgelegde recht wordt uitgehold. Het HvJ EU heeft eerder al geoordeeld dat de richtlijn zich verzet tegen een nationale regeling zoals de Spaanse, die een uitzondering bevat op het bijhouden van registers van gewerkte uren. Die uitzondering ontnemt huishoudelijk personeel namelijk de mogelijkheid om objectief en betrouwbaar te bepalen hoeveel uren zij

hebben gewerkt.

De nationale rechter heeft ook de vraag voorgelegd of de nationale regeling zou kunnen leiden tot indirecte discriminatie op grond van geslacht. Het is aan de nationale rechter om op basis van beschikbare statistische gegevens te onderzoeken of de uitzondering een aanzienlijk groter percentage vrouwen dan mannen treft die binnen de werkingssfeer ervan vallen. Als dat het geval is, kan dit alleen aanvaardbaar zijn als hiervoor een objectieve rechtvaardiging bestaat die niets met discriminatie op grond van geslacht te maken hebben. Ook dit zal de nationale rechter moeten beoordelen.

Instantie: Hof van Justitie van de Europese Unie

Datum uitspraak: 19-11-2024

ECLI: ECLI:EU:C:2024:1050

Zaaknummer: C-531/23

Rechters: F. Biltgen, M.L. Arastey Sahún en J. Passer

Wetsartikelen: Arbeidstijdenwet en 7:646 BW

RECHTSPRAAK

Mousse, HvJ EU 9 januari 2025, zaak C-394/23

De Franse spoorwegmaatschappij SNCF vraagt reizigers die via de website een kaartje kopen om aan te geven of zij als ‘dhr.’ of ‘mw.’ willen worden aangesproken. Het HvJ EU buigt zich over de vraag of met dat vereiste sprake is van een rechtmatige en noodzakelijke verwerking van persoonsgegevens. SNCF vraagt naar iemands aanspreektitel vanwege doeleinden van passende commerciële communicatie en direct marketing. Een dergelijke communicatie hoeft volgens het HvJ EU echter niet noodzakelijkerwijze te worden gepersonaliseerd op basis van de genderidentiteit van de betrokken klant. In plaats daarvan kan ook gebruik worden gemaakt van generieke, inclusieve beleefdheidsformules.

Om een treinkaartje te kunnen kopen op de website van SNCF zijn reizigers verplicht om aan te vinken of zij als ‘dhr.’ of ‘mw.’ willen worden aangesproken. Volgens de verzoeker in het hoofdgeding verwerkt SNCF daarmee onrechtmatig persoonsgegevens. In verband met de door verzoeker aangespannen procedure heeft de nationale rechter prejudiciële vragen voorgelegd aan het HvJ EU.

Het HvJ EU stelt voorop dat de AVG in art. 5 lid 1 (c) het beginsel van minimale gegevensverwerking formuleert en dat art. 6 lid 1 een beperkt aantal legitieme verwerkingsgronden benoemt. In het licht van art. 7 en 8 Hv moeten die verwerkingsgronden limitatief worden uitgelegd. Betwist is verder niet dat een aanspreektitel die overeenkomst met de mannelijke of vrouwelijke genderidentiteit als persoonsgegeven moet worden aangemerkt.

Het doel dat de SNCF voor het vragen naar iemands aanspreektitel heeft geformuleerd is dat van passende commerciële communicatie. Een dergelijke communicatie hoeft volgens het HvJ EU echter niet noodzakelijkerwijze te worden gepersonaliseerd op basis van de genderidentiteit van de betrokken klant. In plaats daarvan kan ook gebruik worden gemaakt

van generieke, inclusieve beleefdheidsformules. SNCF heeft daarnaast aangevoerd dat het weten van iemands genderidentiteit nodig kan zijn om nachttreindiensten daaraan aan te kunnen passen. Het HvJ EU acht een dergelijke verwerking echter onevenredig in verband met het beginsel van dataminimalisatie.

Een soortgelijke redenering volgt het HvJ EU ten aanzien van een tweede grond die SNCF heeft aangevoerd, namelijk die van het legitieme belang van direct marketing, waarvoor gepersonaliseerde communicatie belangrijk zou zijn.

Verder oordeelt het HvJ EU nog dat voor rechtmatige verwerking in ieder geval nodig is dat voor de klanten kenbaar is welk gerechtvaardigd belang wordt behartigd.

Instantie: Hof van Justitie van de Europese Unie

Datum uitspraak: 09-01-2025

ECLI: ECLI:EU:C:2025:2

Zaaknummer: C-394/23

Wetsartikelen: Hv art. 7, Hv art. 8, Vo 2016/679 art. 5 lid 1 (c), Vo 2016/679 art. 6 lid 1 en Vo 2016/679 art. 21

RECHTSPRAAK

Side by Side International Film Festival e.a. t. Rusland, EHRM 17 december 2024, nrs. 32678/18 en 2 andere

Een jaarlijks LHBT-festival in Rusland is in de periode 2016-2020 steeds verstoord door talrijke bommeldingen en ander vals alarm. Ieder incident is steeds uitgebreid onderzocht, waardoor de filmvertoningen werden bemoeilijkt. Het EHRM constateert dat de meldingen een duidelijk patroon laten zien en dat ze bedoeld waren om het festival te verstoren, zodat inbreuk is gemaakt op art. 10 EVRM. De autoriteiten hebben de individuele onderzoeken nooit afgerond en hebben de verbanden tussen de meldingen ten onrechte niet onderzocht. Daardoor heeft de staat zijn positieve verplichtingen onder art. 10 EVRM geschonden.

Klager is de organisator van een jaarlijks LHBT-festival in Rusland. Tussen 2016 en 2020 werd het festival elk jaar verstoord door bommeldingen en ander vals alarm. Die meldingen werden steeds uitgebreid onderzocht, waardoor het tonen van films steeds onmogelijk was of moest worden uitgesteld. Klager heeft daarover bij de nationale autoriteiten geklaagd, maar zonder resultaat.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat de staat onvoldoende heeft gedaan om de uitingenvrijheid en het discriminatieverbod te beschermen. Het Hof ziet in het patroon van meldingen en het verstorend effect daarvan een doelbewuste opzet om het festival te verstoren en neemt dan ook aan dat art. 10 EVRM van toepassing is. Het Hof acht het wel redelijk dat bij dergelijke meldingen steeds een onderzoek is ingesteld in verband met veiligheidsoverwegingen. De onderzoeken zijn echter geen enkele keer afgerond en hebben ook niet tot betekenisvolle resultaten geleid. Bovendien zijn ze steeds als incidenten gekwalificeerd en is niet gekeken naar het achterliggende patroon van verstoring en intimidatie. Dit betekent dat art. 10 EVRM is geschonden. Het Hof ziet geen reden om de klacht over art. 14 EVRM nog afzonderlijk te behandelen.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 17-12-2024

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2024:1217JUD003267818

Zaaknummer: 32678/18 en 2 andere

Wetsartikelen: EVRM art. 10

RECHTSPRAAK

Tudmur, HvJ EU 19 december 2024, gev. zaken C|185/24 en C|189/24

Italië weigert twee Syrische asielzoekers terug te nemen die in Duitsland asiel hebben aangevraagd. Italië heeft eenzijdig een verklaring afgegeven dat terugname niet mogelijk is zonder dat het risico bestaat dat asielzoekers onmenselijk of vernederend worden behandeld. Het HvJ EU overweegt dat overdracht in het Dublinsysteem inderdaad moet worden opgeschort bij systeemfouten die een ernstig risico op onmenselijke en vernederende behandeling veroorzaken. Het is echter niet aan de terugnemende staat om dat risico eenzijdig vast te stellen. In plaats daarvan moet de rechter dit doen bij wie beroep tegen een overdrachtsbesluit is ingesteld.

RL en QS zijn uit Syrië afkomstige asielzoekers. Zij hebben een asielverzoek ingediend in Duitsland, maar uit de Eurodac-databank bleek dat Italië verantwoordelijk was voor de behandeling van de twee asielverzoeken. Daarom is een verzoek ingediend om de asielzoekers over te nemen, maar daartegen hebben RL en QS geprocedeerd. In deze procedure zijn prejudiciële vragen voorgelegd aan het HvJ EU.

Het HvJ EU roept in herinnering dat de fundamentele beginselen van wederzijds vertrouwen en wederzijdse erkenning ten grondslag liggen aan het Dublin-systeem. Toch kan niet worden uitgesloten dat de werking van dit stelsel in de praktijk in een bepaalde lidstaat grote problemen oplevert, waardoor er een ernstig risico van grondrechtenschending kan ontstaan als asielzoekers zouden worden overgedragen. Wel blijkt uit de Dublin III-verordening dat alleen overdracht kan worden geweigerd als sprake is van 'systeemfouten' die resulteren in een mogelijke schending van art. 4 Hv. Van zo'n systeemfout is blijkens eerdere rechtspraak sprake als tekortkomingen voortduren en betrekking hebben op de asielprocedure en de opvangvoorzieningen. Bovendien moeten de tekortkomingen een bijzonder hoge drempel van zwaarwegendheid bereiken. Die drempel is bereikt als een volledig afhankelijk persoon buiten

zijn wil en eigen keuzes om terechtkomt in een toestand van zeer vergaande materiële deprivatie die hem niet in staat stelt om te voorzien in zijn meest elementaire behoeften en dit negatieve gevolgen zou hebben voor zijn fysieke of mentale gezondheid, zodanig dat kan worden gesproken van een vernederende toestand die onverenigbaar is met de menselijke waardigheid.

Het HvJ EU verduidelijkt nu dat de lidstaat die blijkens de Dublinverordening als verantwoordelijke lidstaat is aangewezen – in dit geval Italië – zich niet aan zijn verantwoordelijkheden kan onttrekken door een eenvoudige en eenzijdige mededeling te doen dat asielzoekers niet overgenomen kunnen worden omdat er een ernstig risico van onmenselijke en vernederende behandeling bestaat. Een eenzijdige opschorting van het terugnemen van asielzoekers is dan ook niet aanvaardbaar. Het is in zo'n geval aan de rechter bij wie beroep tegen een overdrachtsbesluit is ingesteld om te beoordelen of sprake is van een systeemfout en of sprake is van een risico op behandeling in strijd met art. 4 Hv.

Instantie: Hof van Justitie van de Europese Unie

Datum uitspraak: 19-12-2024

ECLI: ECLI:EU:C:2024:1036

Zaaknummer: C 185/24 en C 189/24

Wetsartikelen: Hv art. 4 en Vo 604/2013 art. 3 lid 2

RECHTSPRAAK

UAB Profarma en UAB Bona Diagnosis t. Litouwen, EHRM 7 januari 2024, nrs. 46264/22 en 50184/22

In het begin van de coronapandemie in 2020 was het Litouwse ministerie van volksgezondheid met grote haast op zoek naar beschermingsmiddelen en sneltests. Twee ondernemingen boden een grote partij sneltests aan tegen een bedrag dat miljoenen boven de marktwaarde lag. Na een gemankeerde aanbestedingsprocedure werd een contract gesloten, maar dat is later nietig verklaard vanwege onder meer kwade trouw bij de ondernemingen. Deze zijn tot restitutie van het bedrag boven de marktwaarde verplicht. Het EHRM ziet daarin een inbreuk op het eigendomsrecht, maar acht de nietigverklaring en restitutieplicht niet onredelijk en ook niet in strijd met art. 1 EP EVRM.

In verband met de coronapandemie is in Litouwen in 2020 de minister van volksgezondheid aangewezen als verantwoordelijke voor het treffen van noodmaatregelen. Hij stond aan het hoofd van een team dat verder bestond uit de staatssecretarissen van volksgezondheid, juristen, epidemiologen en verschillende andere experts en ambtenaren. Voor het aanschaffen van beschermende materialen en sneltests moest de minister van volksgezondheid de minister-president om toestemming vragen. In de praktijk bleek echter dat verschillende ambtenaren binnen het ministerie verschillende aankopen deden en dat de coördinatie erg rommelig verliep. In maart 2020 stuurde de CEO van eerste klager een mail aan een van de staatssecretarissen waarin hij promotie maakte voor de sneltests die hij voorhanden had. De minister van volksgezondheid stuurde deze mail door aan het team met de boodschap dat hij in contact kon treden met het bedrijf. De dag erna stemde de minister in met een offerte voor ruim een half miljoen sneltests voor een bedrag van ruim zes miljoen euro, werd een aantal besluiten genomen met betrekking tot de aanbesteding en werd het koopcontract gesloten. Op dezelfde dag sloot eerste klager een contract met tweede klager om de benodigde hoeveelheid sneltests af te nemen. Tweede klager kocht deze sneltests in bij het Oostenrijkse bedrijf A.

voor een bedrag van 1,1 miljoen euro, hoewel in het contract eigenlijk was afgesproken dat de sneltests geleverd zouden worden door het Litouwse bedrijf R.

Naar aanleiding van deze gang van zaken is in mei 2020 een strafrechtelijk onderzoek gestart, waarbij klagers werden beschuldigd van fraude en misleiding met betrekking tot de fabricage van de sneltests. Dit leidde niet tot een strafrechtelijke vervolging, maar de officier van justitie leidde wel een aansprakelijkheidsprocedure jegens klagers in. Deze werd gedeeltelijk toegewezen in verband met de medeverantwoordelijkheid van klagers voor een onjuist verloop van de openbare aanbestedingsprocedure. Daarbij oordeelde de rechter ook dat het contract nietig was wegens strijd met de goede zeden. Klagers dienden de staat het verschil tussen de marktwaarde van de sneltests en de daadwerkelijk in rekening gebrachte kosten terug te betalen; daarbij ging het om een bedrag van bijna vier miljoen Euro.

Voor het EHRM hebben klagers gesteld dat de verplichting om een deel van het overeengekomen bedrag terug te betalen in strijd is met art. 1 EP EVRM. Nu de staat zich contractueel verplicht had tot betaling van dit bedrag aan klagers, neemt het EHRM aan dat hierbij een eigendomsrechtelijk belang voor hen in het spel is. Het Hof is van oordeel dat de nietigverklaring van het contract voldoende was voorzien bij wet, gelet op de bevindingen van de nationale rechters over kwade trouw bij klagers en de regels met betrekking tot contracten die in strijd zijn met de goede zeden. Ook de restitutieplichting had een toereikende wettelijke grondslag. Uit de nationale vaststellingen is afdoende gebleken dat in dit geval het contract inderdaad volgde op een gemankeerde openbare aanbestedingsprocedure. Weliswaar geldt naar nationaal recht dat in een dergelijk geval de regels over openbare aanbestedingen geen voorrang hebben op het contractenrecht, maar in dit geval is op deugdelijke gronden vastgesteld dat de beide ondernemingen te kwader trouw waren bij het aanbieden van de tests en dat zij vooral als doel hadden om in een noodsituatie een zo hoog mogelijke winst te behalen. Daardoor heeft de nationale rechter niet op een onredelijke manier de aansprakelijkheid voor het aangaan van het contract afgewenteld op klagers. Alles overwegend komt het Hof tot de slotsom dat de staat niet in strijd heeft gehandeld met art. 1 EP EVRM door de restitutieplichting aan klagers op te leggen.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 07-01-2025

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2025:0107JUD004626422

Zaaknummer: 46264/22 en 50184/22

Wetsartikelen: EVRM art. 1 EP

RECHTSPRAAK

X e.a. t. Slovenië, EHRM 19 december 2024, nrs. 27746/22 en 28291/22

Na een vchtscheiding zijn de kinderen toegewezen aan de moeder, maar later heeft de rechter besloten dat ze toch bij de vader, Y, zouden moeten wonen. Tegen de zin van de kinderen zijn zij door een deurwaarder naar Y overgebracht. Het Hof oordeelt dat, tegen de toewijzingsregels in, steeds dezelfde rechter is toegewezen aan deze zaak. Daardoor is het recht op beoordeling door een bij wet ingesteld gerecht (art. 6 EVRM) geschonden. Daarnaast heeft de rechter in strijd met art. 8 EVRM onvoldoende rekening gehouden met de belangen van de kinderen en heeft deze diverse beoordelingsfouten gemaakt.

Eerste klagster en haar voormalige partner Y zijn in 2018 uit elkaar gegaan. Hoewel aanvankelijk eerste klagster het gezag over de kinderen toebedeeld kreeg, veranderde dit in 2019, omdat eerste klagster beweerdelijk pogingen deed om de kinderen van Y te laten vervreemden. In 2020 zijn de kinderen daarop gedwongen bij eerste klagster weggehaald door een deurwaarder. In vol zicht van burens en sociaal werkers werden zij naar een auto gesleept waarin Y wachtte; dit trok behoorlijk wat media-aandacht. Eerste klagster werd vervolgens gedurende een aantal maanden alle toegang tot de kinderen ontzegd. In de periode 2022 en 2023 probeerden de kinderen een aantal keren weer naar hun moeder toe te gaan. Uiteindelijk werden zij in 2023 weer bij haar geplaatst. In deze hele periode hebben veel gerechtelijke procedures plaatsgevonden, waar in de meeste gevallen rechter P. zitting in had. Klagster heeft verschillende keren geprobeerd om deze rechter te wraken, maar dit is niet gehonoreerd.

Voor het EHRM heeft klagster allereerst gesteld dat rechter P. tegen de toewijzingsregels in een aantal keren over haar zaken heeft geoordeeld. Het EHRM overweegt dat de president van de bevoegde rechtbank de toewijzingscriteria niet op de juiste manier bekend heeft gemaakt en bovendien met die criteria ongemotiveerd is afgeweken van de reguliere regels voor zaakstoewijzing. De toewijzingscriteria hadden in klagsters geval bovendien tot gevolg dat

steeds rechter P. aan de zaak werd toegewezen, terwijl het uitgangspunt juist was dat rechters random aan zaken zouden worden toegewezen. Deze handelwijze ging dus evident in tegen het geldende recht en kan het vertrouwen in het toewijzingsproces hebben ondermijnd. Daardoor is de kern van het recht op behandeling door een bij de wet aangewezen gerecht ondermijnd, zodat art. 6 lid 1 EVRM is geschonden.

In de tweede plaats heeft klagster gesteld dat art. 8 EVRM door de handelwijze van de autoriteiten is geschonden. Het Hof heeft op zichzelf begrip voor de keuze om het gezag uiteindelijk aan de vader toe te wijzen, maar uit kritiek op de wijze waarop de kinderen door een deurwaarder bij de moeder zijn weggehaald en op het gebrek aan voorbereiding van de kinderen op een leven bij hun vader. Ook merkt het op dat ten onrechte geen gebruik is gemaakt van alternatieven, zoals het opleggen van een boete aan eerste klagster voor het niet-naleven van omgangsrechten. Belangrijk acht het Hof ook dat de kinderen grote weerstand voelden tegen het leven bij hun vader. Gelet op die omstandigheden waren de beslissingen van de autoriteiten in strijd met art. 8 EVRM. Het aan eerste klagster opgelegde contactverbod acht het Hof evenmin gerechtvaardigd. Problematisch acht het Hof verder dat de wensen van de kinderen zelf niet voldoende in de procedures betrokken zijn en dat de kinderen ook nooit zijn bevraagd op hun motieven om weg te lopen bij hun vader. Dit betekent dat de belangen van de kinderen niet voorop hebben gestaan in de procedure en dat bovendien de algehele situatie nooit voldoende in acht is genomen. Gelet op dit alles is art. 8 EVRM geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 19-12-2024

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2024:1219JUD002774622

Zaaknummer: 27746/22 en 28291/22

Wetsartikelen: EVRM art. 6 lid 1 en EVRM art. 8

ANNOTATIE

Commissie t. Tsjechië (HvJ EU, C-808/21) – Artikel 22 VWEU en het recht op partijlidmaatschap***L.S.A. Trapman***

1. De kern van deze uitspraak betreft de interpretatie van art. 22 VWEU. Dit artikel kent aan Unieburgers die verblijf houden in een lidstaat waarvan zij geen onderdaan zijn, het actief en passief kiesrecht toe voor de gemeenteraadsverkiezingen en de verkiezingen voor het Europees Parlement, een en ander onder dezelfde voorwaarden als gelden voor degenen die wél onderdaan zijn van die lidstaat. In deze zaak oordeelt de Grote Kamer van het Hof van Justitie (hierna: Hof) dat deze bepaling ook betekent dat niet-onderdanen onder dezelfde voorwaarden als onderdanen lid moeten kunnen worden van politieke partijen. In de onderhavige zaak was dat niet het geval: EU-burgers die in Tsjechië woonden, maar niet de Tsjechische nationaliteit hadden, konden geen lid worden van een politieke partij.

2. Om van het kiesrecht naar een ‘recht op partijlidmaatschap’ te komen, moet het Hof een aantal stappen zetten. Het Hof koppelt het kiesrecht van art. 22 VWEU daartoe aan een aantal andere verdragsbepalingen. Het Hof noemt allereerst art. 10 VEU, waarin onder meer is vastgelegd dat de werking van de Unie is gegrond op de representatieve democratie. In dat kader komt ook art. 2 VEU voorbij, waaruit volgt dat de democratie een van de kernwaarden van de EU is.[1] Vervolgens noemt het Hof art. 12 van het EU-Handvest. Uit de daarin vervatte verenigingsvrijheid, die het Hof uitlegt aan de hand van de rechtspraak van het EHRM, volgt dat politieke partijen een essentiële functie vervullen in het stelsel van de representatieve democratie. Vervolgens trekt het Hof daaruit de conclusie dat ‘het lidmaatschap van een politieke partij of politieke beweging wezenlijk bijdraagt tot de daadwerkelijke uitoefening van het passief kiesrecht, zoals dit bij art. 22 VWEU is verleend’.[2]

Ruime uitleg van gelijk kiesrecht

3. Tsjechische onderdanen hebben twee mogelijkheden om zich te kandideren, namelijk als lid van een partij of als zelfstandige kandidaat, terwijl niet-onderdanen zich slechts van die tweede mogelijkheid kunnen bedienen. Daarmee is sprake van ongelijke toegang tot het

verkiezingsproces, aldus het Hof.[3] Het Hof kiest daarmee voor een ruime uitleg van het beginsel van gelijk kiesrecht. Volgens een strikte opvatting vereist het gelijke kiesrecht hier slechts dat niet-onderdanen überhaupt toegang hebben tot het verkiezingsproces. Wat dat betreft zou het Tsjechische systeem niet problematisch zijn: ook niet-onderdanen kunnen zich immers kandideren. De tekst van artikel 22 VWEU zou zo'n enge interpretatie toelaten, maar het Hof ziet daar klaarblijkelijk van af door te oordelen dat het gelijke kiesrecht impliceert dat de kandiderings*mogelijkheden* voor niet-onderdanen en onderdanen hetzelfde moeten zijn. Deze spanning tussen een strikte en ruime uitleg van het gelijke kiesrecht duikt vaker op in de rechtspraak. Zo speelde zij in Nederland een rol in het bekende SGP-arrest, waarin de uitleg van art. 7 VN-Vrouwenverdrag centraal stond.[4] Ook de Hoge Raad zag daar af van een strikte uitleg van het gelijke kiesrecht, door te oordelen dat de bepaling niet slechts betekent dat vrouwen überhaupt over kiesrecht moeten beschikken, maar dat de staat ook de plicht heeft om ervoor te zorgen dat politieke partijen bij het opstellen van de kandidatenlijsten het beginsel moeten effectueren.[5]

Interne partijdemocratie als vanzelfsprekendheid

4. Een van de Tsjechische tegenwerpingen luidde dat politieke partijen ook niet-leden (en dus ook niet-onderdanen) als zelfstandige kandidaat op hun kandidatenlijsten konden zetten.[6] Desondanks kunnen niet-onderdanen ook in dat geval niet (of slechts beperkt) deelnemen aan de besluitvorming van de partij over het opstellen van die kandidatenlijsten.[7] Enkele regels verder merkt het Hof op dat het immers 'in beginsel de leden van een politieke partij of politieke beweging zijn die kiezen welke kandidaten op hun lijsten worden opgenomen en beslissen over hun plaats daarop, die van invloed kan zijn op hun kansen om te worden gekozen'.[8] Blijkbaar vindt het Hof interne partijdemocratie evident: aan die constatering ligt geen analyse van de Tsjechische wetgeving ten grondslag. Een blik op de Nederlandse praktijk leert echter dat juist die interne partijdemocratie (al jarenlang) een heikel thema is. Zij is wettelijk gezien niet vereist en er zijn dan ook partijen die zich intern allerm minst democratisch organiseren. De aanloop naar de Wet op de politieke partijen (Wpp), waarover later meer, is aangegrepen om dit thema opnieuw op de agenda te zetten.[9] In het licht van deze zich voortslepende discussie is het opvallend dat het Hof interne partijdemocratie als vanzelfsprekendheid presenteert.

Nationale identiteit

5. Tsjechië doet vervolgens nog een beroep op art. 4, tweede lid, VEU, dat voorschrijft dat de EU de 'nationale identiteit' van de lidstaten, 'die besloten ligt in hun politieke en constitutionele basisstructuren' moet eerbiedigen. Het voorbehouden van partijlidmaatschap aan degenen met de Tsjechische nationaliteit moet volgens Tsjechië in dat licht beschouwd

worden, omdat het voorkomt dat niet-onderdanen politieke invloed kunnen uitoefenen op nationale aangelegenheden. Het Hof benadrukt daarop het verschil tussen het *nationale* 'politieke leven', dat inderdaad onder art. 4, tweede lid, VEU valt, en het 'politieke leven' dat de *gemeenteraad* en het *Europees Parlement* betreft.[10] Voor die laatste twee geldt dat art. 4, tweede lid, VEU, gelet op art. 22 VWEU, niet aan Europees ingrijpen in de weg staat. Het probleem is uiteraard dat die verschillende niveaus met elkaar vervlochten zijn. Politieke partijen kunnen op nationaal niveau meedoen aan de verkiezingen én stellen kandidaten voor de verkiezingen voor het Europees Parlement. Lokale afdelingen van diezelfde partijen doen mee aan de gemeenteraadsverkiezingen. Niet-onderdanen moeten dus lid kunnen worden van politieke partijen, maar het Hof ziet daarbij voor zich dat lidstaten vervolgens regels stellen die ervoor zorgen dat de invloed van niet-onderdanen tot de gemeenteraadsverkiezingen en de verkiezingen voor het Europees Parlement beperkt blijft. De vraag rijst hoe die regels zouden moeten luiden: het Hof laat zich daarover niet uit, en ook Tsjechië geeft aan zulke regels in de praktijk niet voor zich te zien.[11] Het is interessant om in het oog te houden hoe Tsjechië van deze ruimte gebruik gaat maken.

Relevantie voor Nederland

6. Nederland kent op dit gebied geen regels die met het Tsjechische systeem vergelijkbaar zijn. Het lidmaatschap van politieke partijen is wettelijk gezien niet slechts voorbehouden aan personen met de Nederlandse nationaliteit. De wettelijke eisen aan partijlidmaatschap moeten echter los gezien worden van de eisen die individuele politieke partijen stellen. Een van de vragen die deze uitspraak oproept, is of de Nederlandse wetgever op grond van art. 22 VWEU verplicht is tot ingrijpen op het moment dat een politieke partij stelselmatig geen niet-Nederlanders als lid toelaat.[12]

7. De uitspraak is mogelijk nog in een ander opzicht relevant voor Nederland. Het voorstel voor de Wpp bevat een bepaling die voorschrijft dat niet-Nederlanders tot een maximum van 250 euro aan lokale (afdelingen van) politieke partijen mogen doneren. Voor donateurs met de Nederlandse nationaliteit moet een maximum van 20.000 euro gaan gelden.[13] In zijn advies was de Raad van State kritisch over dat aspect van het voorstel, omdat daarmee een onderscheid wordt geïntroduceerd tussen twee groepen kiezers die voor dezelfde verkiezing kiesgerechtigd zijn.[14] Dat het doel van het onderscheid is om buitenlandse invloed op nationale politieke partijen (naar wie de lokale afdelingen de giften van niet-Nederlanders kunnen doorsluizen) te voorkomen, doet daar volgens de Raad van State niet aan af. Het is nog de vraag wat de regering met deze kritiek zal doen. Het valt te betogen dat deze uitspraak van het Hof het gemaakte onderscheid nog problematischer maakt. Nu het Hof de betekenis van art. 22 VWEU oprekt en aangeeft dat het verbod van onderscheid tussen onderdanen en niet-onderdanen verder reikt dan de toekenning van kiesgerechtigdheid als zodanig, valt te

bepreiten dat niet alleen partijlidmaatschap, maar ook de mogelijkheid om aan politieke partijen te doneren met art. 22 VWEU in verband gebracht kan worden. Het giftenplafond is immers ook van toepassing op contributiegelden: wat nu als een niet-Nederlandse kandidaat meer dan 250 euro aan contributie moet of wil betalen?

8. Tegelijkertijd illustreert deze route de moeilijkheid die deze uitspraak oproept: de wetgever mag waken voor buitenlandse beïnvloeding van *nationale* partijen, maar moet participatie van niet-Nederlanders op *gemeentelijk* niveau ruim baan geven, terwijl deze niveaus niet los van elkaar gezien kunnen worden. De angst voor het ‘doorsluizen’ van donaties van lokaal naar landelijk niveau is immers niet geheel ongegrond. Het is spijtig dat het Hof aan deze balansoefening geen verdere aandacht heeft besteed.

Mr. L.S.A. Trapman

Universitair docent Algemene rechtswetenschap, Radboud Universiteit

[1] *Commissie t. Tsjechië*, par. 114.

[2] *Commissie t. Tsjechië*, par. 122.

[3] *Commissie t. Tsjechië*, par. 142-143.

[4] HR 9 april 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK4549.

[5] Zie verder L.S.A. Trapman, *Kiesrecht, verkiezingen en verkiezingscampagnes*, Deventer: Wolters Kluwer 2024, p. 175-178.

[6] *Commissie t. Tsjechië*, par. 129.

[7] *Commissie t. Tsjechië*, par. 139.

[8] *Commissie t. Tsjechië*, par. 140.

[9] Zie bijvoorbeeld de (verworpen) motie van Sneller: *Kamerstukken II 2024/25, 36600-VII*, nr. 20.

[10] *Commissie t. Tsjechië*, par. 153-155.

[11] *Commissie t. Tsjechië*, par. 156.

[12] Zie ook N. Vissers, ‘Defining Obligations contained in Democratic Principles: Member States cannot exclude EU Citizens from Political Party Membership (Cases C-814/21, C-

808/21)', eulawlive.com, 10 december 2024.

[13] Zie artikel 60 en 61 van het voorstel voor de Wpp.

[14] Zie pagina 25 van het advies van de Raad van State over de Wpp (Wo4.24.0070/I) d.d. 9 oktober 2024, vindbaar op raadvanstate.nl.

ANNOTATIE

Allouche t. Frankrijk (EHRM, 81249/17) – Van schaduw naar licht: belang van onthullen én erkennen discriminatoir motief bij haatmisdrijven***J. Van Laer*****Feiten**

1. In 2014 wordt een Franse vrouw, werkzaam bij een organisatie ter nagedachtenis van de slachtoffers van de Shoah, het slachtoffer van zware antisemitische en seksistische beledigingen en bedreigingen. Ze legt een klacht neer waarbij ze expliciet verwijst naar het antisemitische karakter van deze feiten. Tijdens het onderzoek wordt het antisemitische of racistische karakter meegenomen.

De dader wordt vervolgd voor feiten van herhaalde doodsbedreigingen. Het slachtoffer verzoekt tijdens de gerechtelijke procedure de feiten te herkwalficeren en daarbij rekening te houden met het gegeven dat de feiten zijn gepleegd vanwege haar lidmaatschap van de Joodse gemeenschap en haar joodse geloof. Ze wijst op de grote impact van deze feiten, net omwille van de link met haar Joods zijn. In het vonnis in eerste aanleg wordt er niet op haar verzoek tot herkwalficatie ingegaan. Hoewel het Parijse hof van beroep tijdens de beroepsprocedure wel stelt dat het om doodsbedreigingen gaat omwille van het behoren tot een bepaalde etniciteit, natie, ras of religie, wordt de dader in hoger beroep veroordeeld voor herhaalde doodsbedreigingen, zonder dat de antisemitische drijfveer juridisch mee in rekening wordt genomen. Dit laatste zou niet mogelijk zijn omdat de dader verstek liet. Het cassatieberoep van het slachtoffer wordt later verworpen. Hierop stapt het slachtoffer naar het Europese Hof voor de Rechten van de Mens.

De beslissing van het Hof

2. Het slachtoffer riep art. 6 EVRM in. Het Hof meent echter dat het eerder nodig is een schending van art. 8 in samenhang met art. 14 EVRM na te gaan.

Het Hof maakt een duidelijke analyse. Allereerst constateert het Hof dat er een Frans wettelijk

kader bestaat dat bedreigingen vanwege etniciteit, religie of ras bestraft. Bovendien werd tijdens het onderzoek het antisemitische en racistische karakter van de feiten wel mee in rekening genomen. Echter, zowel bij de vervolging als bij de berechting in eerste aanleg en in hoger beroep, is onvoldoende rekening gehouden met het antisemitische motief en zijn hieraan onvoldoende juridische consequenties verbonden. Aangezien dit volgens het Europees Hof wel mogelijk én nodig was, komt het tot de conclusie dat de Franse autoriteiten hun positieve verplichtingen voortvloeiend uit de artikelen 8 en 14 EVRM niet zijn nagekomen. Er moet immers een effectieve en passende strafrechtelijke bescherming tegen discriminerende gedragingen zijn. Door geen rekening te houden met de antisemitische dimensie van deze zaak, is er geen passende reactie gekomen. Daarom is er volgens het Hof sprake van schending van artikel 8 in samenhang met artikel 14 van het EVRM.

De rechtspraak van het EHRM over haatmisdrijven

3. Het is niet de eerste maal dat het Europese Hof zich uitspreekt over hoe nationale autoriteiten dienen om te gaan met haatmisdrijven.[1] Het Hof kijkt dit meestal vanuit het perspectief van art. 8 EVRM, het recht op een privéleven, in samenhang met art. 14 EVRM, het discriminatieverbod. Bij ernstige geweldsdelicten kijkt het Hof dit vanuit de samenhang tussen art. 2 EVRM (het recht op leven)[2] of art. 3 EVRM (het verbod op foltering)[3] en art. 14 EVRM. Het discriminatieverbod uit art. 14 EVRM heeft immers geen zelfstandig bestaan aangezien het enkel effect heeft in relatie met het genot van andere rechten en vrijheden, tenzij onder protocol nr. 12 bij het EVRM.[4] Het discriminatieverbod uit art. 14 EVRM omvat geen limitatieve lijst van beschermde gronden: het genot van de rechten en vrijheden van het EVRM is verzekerd zonder enig onderscheid op welke grond ook, zoals gender, ras, kleur, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, het behoren tot een nationale minderheid, vermogen, geboorte of andere status.

Het Hof heeft al geoordeeld in zaken over haatmisdrijven wegens o.a. racistische, antisemitische en antireligieuze redenen, haat naar LGBTQI+ personen en gendergerelateerde misdrijven.[5] In die rechtspraak op het vlak van haatmisdrijven van het Hof komen er drie belangrijke punten naar voren:

Het belang van een adequaat onderzoek naar de eventuele discriminerende motieven: Het EHRM wijst op de verplichting om de discriminerende motieven daadwerkelijk te onderzoeken en aan het licht te brengen, wanneer er een vermoeden bestaat dat dergelijke motieven meespelen. Alle redelijke maatregelen moeten worden genomen om te kunnen bepalen of er een racistisch of discriminatoir motief aanwezig is. Hieruit moet tevens blijken dat dergelijke feiten niet worden beschouwd als ‘gewone’ misdrijven.[6]

De nood aan een adequaat (strafrechtelijk) wetgevend kader:

In de rechtspraak van het EHRM werd meermaals gewezen op de verplichting om haatmisdrijven niet als ‘gewone’ misdrijven te beschouwen. Het is volgens het Hof nodig om over een specifiek en effectief juridisch kader te beschikken dat bescherming biedt tegen discriminatoire handelingen. Bij ernstige inbreuken op essentiële aspecten van het privéleven of het verbod op foltering gaat dit ook over een efficiënte strafwetgeving, weliswaar als laatste maar soms als noodzakelijk redmiddel.[7]

Een gepaste juridische reactie op haatmisdrijven:

Samengaand met het bovenstaande wees het Hof meermaals op het belang van een gepaste juridische reactie ten aanzien van de daders van haatmisdrijven wanneer een discriminatoir motief wordt vastgesteld. De sancties moeten proportioneel zijn, rekening houden met dergelijk motief en wijzen op de bedoeling om straffeloosheid voor zo’n feiten tegen te gaan. [8]

4. Ook in dit arrest *Allouche t. Frankrijk* komen dezelfde positieve verplichtingen naar voren. Het Hof kijkt hierbij telkens naar de concrete zaak en de concrete praktijk. Hoewel Frankrijk wel een wettelijk kader heeft waarin haatmisdrijven worden geregeld én niettegenstaande dat er tijdens het politieel onderzoek wel aandacht was voor de antisemitische motieven, komt het Hof tot de conclusie dat er een schending is van art. 8 EVRM in samenhang met art. 14 EVRM.

Haatmisdrijven in Europa

5. In het algemeen kan gezegd worden dat een haatmisdrijf een misdrijf is dat wordt gepleegd omwille van haat of een vooroordeel. Het doelwit van het misdrijf wordt geselecteerd omwille van het behoren tot een bepaalde groep of het hebben van bepaalde kenmerken.[9] Uit onderzoek blijkt dat de impact en gevolgen van haatmisdrijven voor slachtoffers groter en langduriger zijn dan bij gewone misdrijven en de schade vooral van psychosociale aard is.[10]

In veel Europese landen is strafwetgeving aangenomen om dergelijke misdrijven te bestrijden. Toch bestaan er sterke verschillen tussen hoe Europese landen dit in hun wetgeving hebben opgenomen.[11] Zowel op het niveau van de EU, als binnen de Raad van Europa werden er al stappen gezet om dit te harmoniseren.

A. Europese regelgeving

6. Op EU-niveau voorziet het kaderbesluit 2008/913 dat racistische en xenofobe motieven

voor alle misdrijven als een verzwarende omstandigheid worden beschouwd, dan wel dat die motieven door de rechter in aanmerking kunnen worden genomen bij de bepaling van de strafmaat.[12] Dit kaderbesluit beperkt zich tot de criteria ras, huidskleur, godsdienst, afstamming of nationale of etnische afkomst.

Daarnaast voorziet de Europese Slachtofferrichtlijn (2012/29/EU) dat voor slachtoffers van o.a. haatmisdrijven er een tijdige en individuele beoordeling van specifieke beschermingsbehoeften moet gebeuren en dat er bepaald moet worden of er tijdens de strafprocedure bijzondere maatregelen kunnen worden getroffen.[13]

In mei 2024 werd Richtlijn 2024/1385 ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld goedgekeurd, waarin een specifieke vorm van haatmisdrijven wordt bestreden, namelijk geweld tegen vrouwen omdat ze een vrouw of een meisje zijn.

De Europese Commissie en het Europees Parlement pleiten voor het opnemen van haatmisdrijven op de lijst van Europese misdrijven om zo bijkomende wetgeving te kunnen uitvaardigen maar dit werd nog niet goedgekeurd.[14],[15]

7. Naast de rechtspraak van het EHRM heeft op niveau van de Raad van Europa de Raad van Ministers in 2024 een aanbeveling over haatmisdrijven uitgevaardigd. In deze tekst formuleert de Raad van Ministers enkele aanbevelingen voor lidstaten om de strijd tegen haatmisdrijven op te voeren.[16]

B. Haatmisdrijven in enkele Europese lidstaten

8. Hoewel bovenvermelde Europese initiatieven streven naar harmonisatie, bestaan er nog grote verschillen in nationale wetgeving qua straffen, consequenties, beschermde criteria, ... Dit blijkt uit de wetgeving in Frankrijk, België en Nederland.

Frankrijk

9. De Franse wetgever paste het wetgevend kader omtrent racistische, seksistische en homofobe haatmisdrijven aan in 2017 en veralgemeende de verzwarende omstandigheden van racisme en homofobie, die ten tijde van het arrest Allouche slechts voor bepaalde limitatief opgesomde misdrijven waren voorzien, naar alle misdaden en wanbedrijven.[17] Nu voorziet de Franse wetgeving een verhoging van de straffenschaal wanneer misdrijven worden gepleegd die de eer of de waardigheid aantasten van het slachtoffer of van een groep personen waartoe het slachtoffer behoort vanwege een zogenaamd ras, een etniciteit, een natie of een bepaalde religie, geslacht, seksuele oriëntatie of genderidentiteit of wanneer de feiten tegen het slachtoffer zijn gepleegd om een van deze redenen.[18]

België

10. De Belgische wetgever heeft in 2003 het voor bepaalde misdrijven mogelijk gemaakt om de minimumstraffen te verdubbelen wanneer een van de drijfveren van de dader bestaat uit de haat tegen, het misprijzen van of de vijandigheid tegen een persoon wegens een van de beschermde kenmerken. Na enkele wetswijzigingen in 2007, 2013 en 2022 kent België momenteel een driedig systeem, met drie verschillende gevolgen afhankelijk van het achterliggende misdrijf: een verplichte verhoging van de straffen bij het bestaan van een discriminerend motief, een facultatieve verdubbeling van de minimumstraffen bij een resem andere misdrijven^[19] en de discriminerende drijfveer als verzwarende factor bij alle andere misdrijven. Bij de verzwarende factor neemt de rechter de discriminerende drijfveer mee in overweging, zonder dat hij een straf kan opleggen die hoger is dan de maximumstraf op dit misdrijf gesteld.^[20]

Nederland

11. In Nederland hebben haatmisdrijven an sich geen specifiek wettelijk statuut. Nederland kent wel de codis-misdrijven. Er is sprake van een codis-feit als het discriminatieaspect een rol heeft gespeeld bij het plegen van een algemeen delict, zoals vernieling, mishandeling of belediging. Het discriminatieaspect kan een rol spelen als motief of aanleiding tot het plegen van het commune feit, of kan worden gebruikt om het misdrijf indringender te plegen.^[21] Voor zo'n codis-feit dient het discriminatieaspect in het requisitoir te worden benadrukt en als strafverzwarende omstandigheid in de eis te worden betrokken. Het is vervolgens aan de rechter om te beslissen hoe dat element meespeelt in het bepalen van de strafmaat. ^[22]

J. Van Laer

Jurist bij Unia, het Belgisch interfederaal Gelijkekansencentrum

^[1] FRA, *Unmasking bias motives in crimes: selected cases of the European Court of Human Rights*, 2018.

^[2] O.a. *Menson e.a. t. Verenigd Koninkrijk*, EHRM 6 mei 2003, nr. 47916/99, ECLI:CE:ECHR:2003:0506DECOO4791699.

^[3] O.a. *Identoba e.a. t. Georgië*, EHRM 12 augustus 2015, nr. 73235/12, ECLI:CE:ECHR:2015:0512JUDOO7323512.

^[4] Dit protocol is o.a. niet ondertekend door Frankrijk.

[5] *Nachova e.a. t. Bulgarije*, EHRM [GK] 6 juli 2005; nrs. 43577/98 en 43579/98,

ECLI:CE:ECHR:2005:0706JUD004357798; *Balogh t. Hongarije*, EHRM 9 februari 2016, nr. 36630/1, ECLI:CE:ECHR:2016:0209JUD003663011; *Tkheldze t. Georgië*, EHRM 8 juli 2021, nr. 33056/17, ECLI:CE:ECHR:2021:0708JUD003305617; *Identoba*, reeds aangehaald; Steering Committee on Anti-Discrimination, Diversity and Inclusion, *Thematic review of the implementation of Recommendation CM/Rec(2010)5 of the Committee of Ministers to member States on measures to combat discrimination based on sexual orientation or gender identity*, CM(2023)126; Council of Europe, *Combating hate crime, explanatory memorandum*, 2024, p. 20.

[6] *Nachova e.a.*, reeds aangehaald; *Skorjanec t. Kroatië*, EHRM 8 maart 2017, nr. 25536/14, ECLI:CE:ECHR:2017:0328JUD002553614; *Basu t. Duitsland*, EHRM 18 oktober 2022, nr. 215/19, ECLI:CE:ECHR:2022:1018JUD000021519.

[7] *O.a. Nachova e.a.*, reeds aangehaald; EHRM, *Skorjanec*, reeds aangehaald; *Beizaras en Levickas t. Litouwen*, EHRM 14 mei 2020, nr. 41288/15, 106-111,

ECLI:CE:ECHR:2020:0114JUD004128815; *Sabalic t. Kroatië*, EHRM 14 januari 2021, nr. 50231/13, ECLI:CE:ECHR:2021:0114JUD005023113; FRA, *Handboek over het Europese non-discriminatierecht*, Editie 2018, p. 93-94; ECHR, *Guide on Article 14 of the European Convention on Human Rights and on Article 1 of Protocol No. 12 to the Convention*, 2024; FRA, *Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victims' rights*, 2012, p. 27.

[8] *Sabalic*, reeds aangehaald; *Stoyanova t. Bulgarije*, EHRM 14 juni 2008 nr. 56070/18,

ECLI:CE:ECHR:2022:0614JUD005607018.

[9] ODIHR, *Hate crime report*, Home | HCRW

[10] S. VAN DER AA, J. CLAESSEN en R. HOFMANN, *Speciale behoeften van slachtoffers van hate crime ten aanzien van het strafproces en de slachtofferhulp*, 2020, p. 57; KBS, *Sloten en Sleutels*, 2020; P. IGANSKI, *Understanding the Needs of Persons who Experience Homophobic or Transphobic Violence or Harassment: The Impact of Hate Crime* (Warsaw: Campaign against Homophobia, 2016, p. 20; N. CHAKRABORTI, J. GARLAND & S. HARDY, *The Leicester Hate Crime Project: Findings and Conclusions*, Leicester: University of Leicester 2014.

[11] S. VAN DER AA, J. CLAESSEN en R. HOFMANN, 'A

Comparative Perspective on the Protection of Hate Crime Victims in the European Union New Developments in Criminal Procedures in the EU Member States', *Erasmus Law Review* 2021, p.170-180; Council of Europe, *Combating hate crime, explanatory memorandum*, p. 31.

[12] Art. 4 van Kaderbesluit 2008/913/JBZ van de Raad van 28 november 2008 betreffende de bestrijding van bepaalde vormen en uitingen van racisme en vreemdelingenhaat door middel van het strafrecht.

[13] Art. 22 Richtlijn 2021/29/EU tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ; FRA, *Ensuring justice for hate crime victims: professional perspectives*, 2016, p. 44.

[14] Europese Commissie, *Een inclusiever en beschermender Europa: uitbreiding van de lijst van EU-misdrijven tot haatzaaiende uitlatingen en haatmisdrijven*, COM(2021)0777.

[15] European Parliament, *Resolution of 18 January 2024 on extending the list of EU crimes to hate speech and hate crime*, C/2024/5733.

[16] Committee of Ministers, *Recommendation CM/Rec(2024)4 on combating hate crime*.

[17] Loi n° 2017-86 du 27 janvier 2017 relative à l'égalité et à la citoyenneté.

[18] Art. 132-76 en 132-77 Code Pénal.

[19] Voor de misdrijven zoals vermeld in art. 377bis, 422quater, 438bis, 442ter, 453bis, 514bis, 525bis, 532bis en 534quater Strafwetboek.

[20] Art. 78bis-ter Strafwetboek.

[21] Openbaar Ministerie, *Strafbare Discriminatie in beeld: overzicht van de discriminatiecijfers van het openbaar ministerie*, 2023.

[22] WODC, *Discriminatie-aspect als strafverzwarende omstandigheid. Cijfers en praktijkervaringen*, 2020.